

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Олена ЄНІ

заступник начальника відділу підготовки та підвищення кваліфікації військових прокурорів Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук
yeni@ap.gp.gov.ua



УДК 343.112

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ОБВИНУВАЧЕНОГО

Процедура отримання показань обвинуваченого має певні особливості, що пояснюється як специфікою процесуального статусу цього учасника, так і законодавчими вимогами щодо організації та проведення його допиту у судовому провадженні. Переформатування кримінального процесу у напрямі безпосереднього отримання судом показань фактично нівелювало можливість використання попередніх показань обвинуваченого, наданих ним як підозрюваним, а відтак ускладнило процес підготовки до такого допиту та його проведення. Це призвело до труднощів та помилок у правозастосуванні. Отож набула важливості потреба наукового дослідження особливостей допиту обвинуваченого, виявлення проблем та надання рекомендацій щодо тактичних аспектів підготовки до такого допиту і його проведення.

Питанням організації та проведення допиту присвячені праці О.С. Александрова, В.П. Бахіна, В.О. Коновалової, Я.П. Зейкана, Н.М. Максимішин, В.В. Печерського, Н.І. Порубова, К.В. Проніна, У.А. Усманова, В.Ю. Шепітька та багатьох інших учених. Тактичні особливості допиту обвинуваченого (підозрюваного) та природу його показань вивчали, зокрема, А.І. Абасов, Н.І. Єфімова, В.І. Камінська, Л.Д. Кокорев, Г.К. Курашвілі, Я.О. Мотовіловкер, Є.В. Повзик, О.Р. Ра-

тінов, Р.Д. Рахунов, М.А. Чельцов-Бебутов, М.Л. Якуб. Водночас в умовах постійних законодавчих змін та за наявності низки практичних проблем питання, пов'язані із допитом у суді обвинуваченого, є актуальними та нагальними для наукового опрацювання. Отже, метою цієї статті є дослідження процесуальних і тактичних аспектів допиту обвинуваченого під час судового провадження, розроблення рекомендацій щодо підготовки прокурора до його проведення.

Показання обвинуваченого розглядаються як усне повідомлення ним у суді свого ставлення до викладених проти нього в обвинувальному акті фактів, а також пояснення окремих обставин, які він дає в ході його допиту сторонами кримінального провадження [1, с. 34]. Тож проведення допиту потребує ретельної підготовки та заздалегідь розробленого і продуманого плану, який може бути скороченим або розгорнутим, і визначення як предмета допиту, так і його меж. План допиту обвинуваченого, за влучним твердженням В.О. Коновалової, будучи гнучкою рухомою програмою, забезпечує тактичні прийоми допиту [2, с. 51].

Тактика допиту обвинуваченого, а відтак і його планування, залежать від низки чинників, а саме: ставлення обвинуваченого до пред'явленого йому обвинувачення; наявно-

сті співучасників; категорії кримінального провадження; кількості інкримінованих епізодів злочинної діяльності; вікових, професійних та психологічних характеристик обвинуваченого; складу суду (зокрема, розгляду судом присяжних); присутності під час допиту потерпілого, наявності неприязних стосунків між ним та обвинуваченим; резонансності провадження (наявності у залі представників ЗМІ) тощо.

При підготовці плану допиту передусім потрібно зважати на очікуваний вид ситуації допиту, що у криміналістиці поділяються на безконфліктні (обвинувачений визнає вину та готовий надавати показання) та конфліктні (заперечення вини, відмова надавати показання або ж виклад власної версії події).

Звичайно, найлегше спланувати та провести допит обвинуваченого, який визнав вину й дає розгорнуті показання, виявляє довірливе ставлення до суду і налаштований на максимальну співпрацю з правоохоронними органами й судом. Дослідники зазначають про цікаву деталь проведення допиту у безконфліктних ситуаціях. Так, особливості планування допиту підсудного, який визнав вину, полягають у тому, щоб у плані передбачити запитання, спрямовані на уточнення, доповнення, деталізацію окремих обставин, оскільки психологія особи, яка визнала провину, така, що вона намагається пом'якшити або обійти гострі моменти свого діяння [3, с. 63]. Безконфліктність ситуації не є гарантією повної об'єктивної правдивості обвинуваченого. Він може добросовісно помилятися, неправильно розуміти сутність тих чи інших подій, врешті-решт, щиро визнаючи свою вину, може підсвідомо намагатися до її применшення. Таким чином, підготовка до допиту навіть у безконфліктній ситуації в деяких випадках повинна включати елементи заснованого на знанні психології обвинуваченого прогнозуванні помилок. Урахування таких особливостей особи обвинуваченого, як завищена самооцінка, некритичне ставлення до себе, недобррозичливе ставлення до оточуючих, дає змогу передбачити вільне або мимовільне прагнення обвинуваченого до пом'якшення своєї вини [4, с. 37].

У конфліктних ситуаціях спланувати допит складніше, особливо за умови озвучення

у суді «нової» версії події. У такому разі прокурору рекомендується побудувати план допиту як на основі попередніх показань особи, так і з урахуванням можливої їх зміни. Детальне відпрацювання версій, які можуть з'явитися у сторони захисту під час судового розгляду, допоможе прокурору не розгубитися і поставити запитання необхідного змісту та у правильній формі. Про ймовірність висунення «нових» версій події з боку обвинуваченого можуть свідчити такі фактори, як: неодноразова зміна показань під час досудового розслідування; наявність скарг на дії слідчого чи прокурора; численні необґрунтовані клопотання; зміна захисника тощо. Орієнтовну інформацію про версію сторони захисту можна отримати, проаналізувавши подані скарги та клопотання, а також докази, надані стороною захисту в порядку ст. 290 КПК України (наприклад, щодо свідків сторони захисту чи документів, які плануються використати).

Конфліктні ситуації під час допиту часто супроводжуються тим, що обвинувачений заявляє про наявність у нього алібі. Тактика допиту в такому разі полягатиме у постановленні додаткових, уточнюючих, контролюючих запитань, з'ясуванні деталей повідомленої інформації. Так, у літературі зазначається, що брехня як комплекс тверджень, що стосуються певних обставин, надзвичайно мінлива. Тому будь-яке запитання, що виходить за межі висловлювання, деталізує його чи спрямовує на співставлення з іншими даними у справі, призводить до порушення продуманої схеми і, що найголовніше, не дає змоги в процесі допиту швидко зорієнтуватися, змінити схему [2, с. 105]. Наприклад, якщо обвинувачений повідомляє про перебування у певному закладі – рекомендується запитати, що він замовляв того дня, за яким столиком сидів, який офіціант обслуговував, чи зберігся у нього чек замовлення, які особливості проведення дозвілля були того дня (концертна програма, виступи, святкування весілля у сусідньому залі тощо), що надалі дасть змогу перевірити ці показання.

Практика засвідчує, що особа, яка має усталений намір давати неправдиві показання, обдумує, як це зробити, і складає план своїх подальших дій. Вона розуміє, що неправду може бути викрито. У зв'язку із цим її

емоції досягають кульмінаційної точки в момент, коли повідомлені нею показання породжують сумніви у суб'єкта допиту і той вимушено застосовує тактичні прийоми впливу на допитуваного з метою одержання правдивих показань [5, с. 9; 6, с. 46].

При плануванні допиту необхідно враховувати перелік обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (предмет доказування), передбачений у ч. 1 ст. 91 КПК України. Окрім того, слушно зазначається: якщо обвинувачений не визнає свою вину, предметом допиту є обставини, що спростовують обвинувачення. До предмета допиту також належить з'ясування обставин, що сприяють перевірці отриманих показань у процесі допиту чи після його закінчення, а також перевірці інших доказів [2, с. 6].

За наявності у провадженні кількох обвинувачених, у тому числі коли їх позиції щодо обвинувачення відрізняються, прокурору варто заздалегідь продумати послідовність допиту обвинувачених. У цьому випадку важливою є така рекомендація криміналістів: «не лише сформулювати запитання обвинуваченим, відповіді на які відобразили б логіку їхніх злочинних дій чи дезорганізували продуманий ними захист, а й спланувати час проведення допитів, їх доцільну черговість, яка надала б змогу використовувати результати кожного попереднього допиту у кожному наступному» [2, с. 53]. Наприклад, Н.М. Максимшин зазначає: першим у суді повинен виступати той, хто є носієм правдивої, на думку прокурора, інформації, для того, щоб одразу підтвердити обвинувачення і створити безконфліктну ситуацію судового розгляду, з іншого боку, визнане допитуваним обвинувачення повинно позитивно вплинути на співучасників [6, с. 86–87].

Ретельно продумати плани допитів слід і тоді, коли участь у суді забезпечує група прокурорів. У таких випадках допит усіх обвинувачених може проводити як один прокурор (а інший в цей час фіксуватиме відповіді й слідкуватиме, чи за усіма обставинами було проведено допит), так і декілька (за особами або епізодами).

Правила допиту обвинуваченого регламентовано в ст. 351 КПК України, водночас положення цієї норми слід розглядати у

системному взаємозв'язку з іншими суміжними нормами Кодексу. Процесуальні особливості допиту обвинуваченого визначаються таким:

1) допиту обвинуваченого передують низка процесуальних дій: оголошення обвинувачення; встановлення особи обвинуваченого; роз'яснення суті обвинувачення і з'ясування, чи воно зрозуміле, чи визнає обвинувачений себе винним і чи бажає давати показання (ст. 348 КПК України); визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження (ст. 349 КПК України).

Важливим для обрання правильної тактики допиту є визначений судом порядок дослідження доказів. Загальним вважається порядок, коли першим допитується обвинувачений, а далі – досліджуються інші докази (здійснюється допит потерпілого, свідків, вивчення речових доказів тощо). Водночас у законі відсутнє зобов'язання досліджувати докази лише у такий спосіб. Тож пропозиція сторін щодо обсягу та порядку дослідження доказів може бути й іншою – наприклад, здійснити допит обвинуваченого лише після допиту потерпілого, що може бути пов'язано із доцільністю спочатку почути свідчення потерпілого про обставини події, а лише потім вислухати версію обвинуваченого. При цьому може виникнути ситуація, коли сторони пропонують різний порядок дослідження доказів, тож у даному випадку вирішення цього питання залишається за судом;

2) допит обвинуваченого здійснюється обов'язково (за певними винятками). На вимогу обов'язковості допиту обвинуваченого не впливають: факт невизнання, часткового чи повного визнання ним вини; думка потерпілого чи інших учасників з цього приводу, попередня поведінка особи тощо. Винятками з правила обов'язковості є такі умови:

– якщо обвинувачений скористався правом відмовитися від давання показань. Слушно зазначено, що така відмова, як мотивована, так і немотивована, не може бути підставою для видалення його із зали судового засідання чи позбавлення або обмеження можливості в реалізації інших процесуальних прав, а також для притягнення до відповідальності [7, с. 552]. Жодною мірою вона не свідчить про неповагу до суду, про намагання затягнути

судове провадження чи незаконно вплинути на учасників розгляду.

Водночас, відмовляючись від надання показань, особа повинна розуміти, що таким чином вона сама позбавляє себе можливості озвучити власну версію подій, звужує обсяги як власного захисту, так і судового процесу;

– у спрощеному провадженні щодо кримінальних проступків (ст. 381 КПК України);

– під час спеціального судового розгляду (ч. 3 ст. 323 КПК України);

3) якщо допит обвинуваченого починається з пропозиції головуючого надати показання щодо кримінального провадження. Фактично йдеться про вільний виклад показань щодо обставин кримінального провадження. При цьому законом не визначені його часові межі, тож ці показання можуть бути викладені як звужено, так і більш розширено (наприклад, із поясненням причин, які стали поштовхом до вчинення правопорушення);

4) після вільного викладу показань законом передбачена черговість допиту обвинуваченого сторонами: першим його допитує прокурор, а потім захисник. Разом із тим у КПК України не передбачено проведення перехресного допиту обвинуваченого. Після цього обвинуваченому можуть бути поставлені запитання потерпілим, іншими обвинуваченими, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, а також головуючим і суддями. Крім того, головуючий має право протягом усього допиту обвинуваченого ставити йому запитання для уточнення і доповнення його відповідей;

5) коли здійснюється судовий розгляд стосовно кількох обвинувачених, якщо цього вимагають інтереси кримінального провадження або безпека обвинуваченого, допит одного з обвинувачених може здійснюватися з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення в порядку, передбаченому ст. 336 цього Кодексу. Така потреба може виникнути, зокрема, у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені організованими злочинними групами чи злочинними організаціями; у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх тощо;

6) допит обвинуваченого, за результатами якого вбачається, що він повністю визнає

свою винуватість, не оспорує обвинувачення, надав детальні показання, може стати підставою для диференціації кримінальної процесуальної форми, зокрема – застосування спрощеного порядку кримінального провадження (ч. 3 ст. 349 КПК України). Проте, якщо під час допиту у прокурора виникли сумніви щодо деяких фактичних обставин справи, то він може клопотати про дослідження окремих доказів, що стосуються цих обставин. Якщо неможливо усунути сумніви, клопотати про повний порядок дослідження доказів, в іншому випадку – обмежитись дослідженими доказами [8, с. 217];

7) певну специфіку має допит неповнолітнього обвинуваченого:

– законом передбачений його розширений суб'єктний склад. Так, згідно з вимогами ст. 490 КПК України допит неповнолітнього обвинуваченого здійснюється у присутності захисника. Згідно з ч. 1 ст. 488 КПК України у кримінальному провадженні щодо неповнолітнього обвинуваченого беруть участь батьки або інші законні представники неповнолітнього. Відповідно до ст. 491 КПК України, якщо неповнолітній не досяг шістнадцятирічного віку або якщо неповнолітнього визнано розумово відсталим, під час його допиту за рішенням суду або за клопотанням захисника забезпечується участь законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності – лікаря. До початку допиту законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхнє право ставити запитання неповнолітньому обвинуваченому.

Крім того, про час і місце судового розгляду за участю неповнолітнього обвинуваченого суд повідомляє відповідну службу у справах дітей та уповноважений підрозділ органів Національної поліції. Суд має право також викликати в судове засідання представників цих установ. Представники служби у справах дітей та уповноваженого підрозділу органів Національної поліції мають право ставити запитання неповнолітньому обвинуваченому (ст. 496 КПК України).

Слід зауважити, що згідно з вимогами ч. 10 ст. 31 КПК України кримінальне провадження щодо розгляду обвинувального акта стосовно неповнолітньої особи здійснюється суддею, уповноваженим відповідно

до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх. Згідно з керівними наказами Генерального прокурора, у зазначених категоріях кримінальних проваджень процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення в суді доручається прокурорам, на яких покладено обов'язок захисту прав і свобод дітей. Таким чином, можна констатувати, що основні суб'єкти проведення допиту неповнолітнього обвинуваченого в суді мають відповідну спеціалізацію;

- розширений предмет доказування (ст. 485 КПК України), що може обумовлювати постановку більшої кількості запитань обвинуваченому;

- на відміну від стадії досудового розслідування, на якій передбачені часові рамки допиту неповнолітньої особи, для стадії судового розгляду такі обмеження не встановлені. Водночас суддям рекомендується у судовому провадженні застосовувати положення ст. 226 КПК України щодо тривалості допиту неповнолітнього, а саме – що допит не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – тривати понад дві години на день [9, с. 38].

Висвітливши процесуальні аспекти допиту обвинуваченого, перейдемо до наступного, не менш важливого питання, пов'язаного із налагодженням психологічного контакту з допитуваним. Саме його наявність або відсутність може полегшити або, відповідно, ускладнити допит. Як зазначається, інформація, що її надає допитуваний, динамічна. Вона змінюється, доповнюється, відкидається залежно від різних моментів, пов'язаних із встановленням психологічного контакту [2, с. 7].

Під психологічним контактом розуміється динамічний, ситуаційно зумовлений двосторонній процес впливу на допитуваного, спрямований на досягнення взаєморозуміння шляхом створення найбільш сприятливої психологічної атмосфери спілкування, в результаті чого у співрозмовника змінюється негативний емоційний стан, психологічне ставлення й соціальна позиція в напрямі узгодженості й позитивних взаємин при проведенні слідчих і судових дій [10, с. 259].

У криміналістиці та судовій психології детально розроблено прийоми налагодження психологічного контакту слідчого з підозрюваним під час досудового розслідування, але не всі вони можуть бути застосовані у судовому розгляді. Враховуючи складність проведення допитів у суді (фіксування процесу допиту засобами звукозапису, присутність суддів та інших осіб, складність рефлексивного управління допитуваними, унікальність та неповторність цієї процесуальної дії), прокурору рекомендується поспілкуватися з особою ще до направлення обвинувального акта до суду. Якщо під час досудового розслідування такий психологічний контакт прокурору вдалося налагодити, важливо забезпечити, щоб саме він, а не інший прокурор з групи прокурорів узяв участь у допиті обвинуваченого. Поява нового представника сторони обвинувачення може призвести до зміни позиції обвинуваченого чи відмови у наданні показань.

В окремих ситуаціях тактично правильно спланувати допит певної категорії обвинувачених конкретними прокурорами (наприклад, за наявності в обвинуваченого військового звання чи класного чину, за умови його зверхнього ставлення до осіб, що мають менше звання або чин, важливо забезпечити участь прокурора з рівнозначним чи вищим військовим званням або класним чином; те ж саме може стосуватися й вікових чи національних характеристик).

Налагодженню психологічного контакту сприяє виявлення особою, яка допитує, поваги до прав людини, демонстрація нею неупередженості, дотримання вимог процесуального закону та етики поведінки. Важливим є й оволодіння прокурором спеціальною термінологією, що допоможе уникнути інформаційного бар'єра під час допиту. Це вимагає попереднього опрацювання відповідної літератури та нормативно-правових актів.

Страх, недовіра, уявлення про те, що допитуваного обманюють, миттєво створює емоційний бар'єр, зруйнувати який надалі дуже складно. Тому при встановленні психологічного контакту потрібно знати про його нестійкість, варіативність, ситуаційну обумовленість та вибірковий вплив на осіб із різним темпераментом і характером [2, с. 68]. Усі ці фактори слід обов'язково враховува-

ти та намагатися їх уникнути чи принаймні мінімізувати.

Як зазначається, вже сам факт перебування на лаві обвинувачених впливає на різку зміну соціального статусу особи, на значне звуження соціально-рольових функцій, завдає певних потрясінь у психіці. Допитуваному невідомо, яке остаточне рішення буде прийнято судом, і це призводить до сильних психічних переживань, тривоги, відчуття страху. Особливий стан суму, образи, гніву й обурення відчуває людина, яку не завжди справедливо та обґрунтовано обвинувачують у вчиненні злочину. Вона може відчувати безпорадність, розгубленість, острах щодо можливості спростувати висунуті проти неї обвинувачення [6, с. 41].

Допомогти досягнути психологічного контакту можуть запитання нейтрального характеру, з яких інколи доцільно починати допит. Наприклад, після вільного викладу показань про бійку, яка закінчилася нанесенням тілесних ушкоджень, можливо на початку поставити запитання про самопочуття особи перед бійкою та після неї, про її настрій та емоції, що надасть змогу обвинуваченому «бути почутим емоційно», після чого запитувати вже власне про саму подію.

У ситуації, коли обвинувачений має певні заслуги, позитивні якості й не налаштований вкрай негативно, його допит можна розпочати з відповідних запитань (наприклад: «Ви маєте статус учасника антитерористичної операції?», «За що Ви отримали державну нагороду?», «Скільки років трудового стажу Ви маєте?», «Ви виховуєте малолітніх дітей один?» тощо).

Завжди, проводячи допит, потрібно це робити не формально, а виявляти справжній інтерес до показань особи, навіть тих, що не влаштовують того, хто допитує. Водночас прокурору, налагоджуючи психологічний контакт, слід все ж таки витримати необхідний баланс у спілкуванні і не перебирати на себе роль захисника.

Запитання, які ставляться при допиті, повинні відповідати вимогам логічності, зрозумілості, чіткості. Неприпустимо в одному запитанні поєднувати одразу декілька, тому що зазвичай відповідь лунає лише на перше або останнє запитання. У разі використання

складної для розуміння термінології може виникнути необхідність перед запитанням роз'яснити термін, відтак у таких випадках саме запитання буде складатися з двох частин – пояснення обвинуваченому та власне запитання. Наприклад, складним для формулювання відповіді є запитання: «Який був механізм нанесення тілесних ушкоджень?», у такому разі краще запитати спочатку про перший удар – хто його наніс, спрямованість удару та наслідки, і далі запитувати про подальші удари (за можливості, покровоко).

Особливо ретельно слід формулювати запитання в провадженнях, де зачіпається особиста честь і гідність, у провадженнях про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, про діяння неповнолітніх тощо. Варто заздалегідь продумати, проти яких запитань сторона захисту може заявити протест, і намагатися їх уникати.

Часто виникають ситуації, коли допитувач починає ставити нове запитання, не вислухавши відповідь на попереднє, або негативно коментує отриману відповідь. Звичайно, як з метою налагодження контакту, так і з погляду процесуальних правил допиту така реакція допитувача є неприпустимою та етично невиправданою. Всі свої міркування щодо отриманих показань, думки щодо їх аналізу та співставлення з іншими доказами сторона зможе висловити у судових дебатах, а не під час допиту.

Також допитувач може почути у відповідь іронічні фрази чи коментарі обвинуваченого або ж хизування чи відверте хамство. Найкраще у такій ситуації, по-перше, стримати себе і не відповісти таким же чином, а якщо така поведінка обвинуваченого продовжуватиметься, – звернутися до суду із проханням зробити зауваження обвинуваченому або вжити інші заходи процесуального впливу.

Ефективне проведення судового допиту обвинуваченого передбачає не лише отримання усних показань, а й спостереження за невербальними діями особи та її емоційними проявами. Крім того, у випадку зміни обвинуваченим показань прокурору слід обов'язково з'ясувати причини цього. Як вказує О.Р. Ратінов, через наближення загрози покарання, зміну життєвих умов та процесуальної обстановки, накопичення

викривальних доказів, посилення чи послаблення емоційних переживань, придбання знань та досвіду, якими людина раніше не володіла, зростання сторонніх впливів безперервно переосмислюються аргументи за та проти обраної позиції, змінюється також думка про те, які показання для неї кращі [11, с. 22].

У будь-якому разі в умовах змагальності сторін кримінального провадження прокурор повинен проводити допит обвинуваченого наполегливо, активно, цілеспрямовано. Обвинувачений – це не випадковий учасник судового провадження, навпаки – це особа, яка мала змогу детально продумати власну позицію та підготуватися до судового допиту, відтак ефективно та повно провести його допит у багатьох випадках видається складніше, ніж допитати інших учасників.

При завершенні допиту обвинуваченого як один із вдалих прийомів можна використати повторне постановлення запитання, в якому

відображено основну чи важливу тезу (наприклад «То все ж таки, що стало основним мотивом таких Ваших дій?» або «Уточніть ще раз, чому ж Ви не припинили Ваші дії, коли потерпілий впав на землю?»). Це, як правило, справляє сильне враження на учасників судового провадження, а також дає змогу наголосити на важливості цієї тези і закріпити її у свідомості суду та інших учасників. Не рекомендується завершувати допит незначним, другорядним запитанням.

Підсумовуючи викладене, варто наголосити, що така процесуальна дія, як допит обвинуваченого, потребує ретельної підготовки та правильної організації проведення. Її результати є важливим фактором, який у багатьох випадках визначає подальший рух кримінального провадження, необхідність інших процесуальних дій у суді, обсяг доказової бази, а також може впливати на обсяг обвинувачення та призначене покарання.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко В.Г. Доказування в кримінальному провадженні: наук.-практ. посіб. / В.Г. Гончаренко; Академія адвокатури України. – Київ: Прецедент, 2014. – 42 с.
2. Коновалова В.Е. Допрос: тактика и психология / В.Е. Коновалова. – Харьков: Консум, 1999. – 157 с.
3. Воробьев Г.А. Планирование судебного следствия / Г.А. Воробьев. – М.: Юридическая литература, 1978. – 80 с.
4. Изучение следователем психологии обвиняемого: метод. пособие / Коченов М.М., Ефимова Н.И., Кривошеев А.С., Ситковская О.Д. – М., 1987. – 52 с.
5. Усманов У.А. Тактика допроса на предварительном следствии: справочник / У.А. Усманов. – М.: ПРИОР, 2001. – 176 с.
6. Максимішин Н.М. Судовий допит: процесуальне і криміналістичне дослідження: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Максимішин Наталія МIRONІВНА. – Львів, 2016. – 250 с.
7. Кримінальний процес: підруч. / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.; за ред. В.Я. Тація, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Харків: Право, 2013. – 824 с.
8. Підтримання прокурором публічного обвинувачення: підруч. / кол. авт. – Київ: Національна академія прокуратури України, 2017. – 630 с.
9. Методичні рекомендації для суддів щодо розгляду кримінальних проваджень стосовно неповнолітніх. Рекомендовано Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ. – 2-ге вид. – Київ, 2017. – 73 с.
10. Баранчук В.В. Психологічний контакт: сутність і проблеми його встановлення на досудовому слідстві / В.В. Баранчук // Проблеми законності: респ. міжвідом. наук. зб. – Харків, 2008. – Вип. 96. – С. 252–260.
11. Ратинов А.Р. Психология допроса обвиняемого: метод. пособ. / А.Р. Ратинов, Н.И. Ефимова. – М., 1988. – 114 с.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ОБВИНУВАЧЕНОГО

Визначено процесуальні аспекти допиту обвинуваченого під час судового розгляду кримінального провадження. Запропоновано рекомендації щодо підготовки до такого допиту. Наведено поради щодо застосування прокурором тактичних прийомів допиту обвинуваченого у різних ситуаціях.

Ключові слова: судовий допит; обвинувачений; прокурор; підготовка до допиту; показання.

Елена ЕНИ

ПРОЦЕСУАЛЬНЫЕ И ТАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДОПРОСА ОБВИНЯЕМОГО

Определены процессуальные аспекты допроса обвиняемого во время судебного рассмотрения уголовного производства. Предложены рекомендации по подготовке к такому допросу. Приведены советы по применению прокурором тактических приемов допроса обвиняемого в различных ситуациях.

Ключевые слова: судебный допрос; обвиняемый; прокурор; подготовка к допросу; показания.

Olena YENI

PROCEDURAL AND TACTICAL FEATURES OF INTERROGATION OF ACCUSED

The procedural aspects of the interrogation of the accused during the trial of the criminal proceedings are determined. Recommendations for preparation for such interrogation are suggested. Advice on the use by the prosecutor of tactical methods of interrogation of the accused in different situations are given.

Keywords: interrogation; accused; public prosecutor; preparation for interrogation; testimony.

